

О. О. Пунда
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління та права

УДК 347.121.2

ПЕРСПЕКТИВИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНОЇ ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Присвячена питанням перспективи правового регулювання здійснення приватної охоронної, розшукової та детективної діяльності. Наголошено на перспективах впровадження охоронної та детективної діяльності у сфері трудових, сімейних та цивільних правовідносин.

Ключові слова: охоронна та детективна діяльність, розшук, корпоративна безпека.

Зростання рівня законодавчого закріплення та теоретичного опрацювання різноманітних проявів особистих немайнових прав загострює проблему адекватного позитивно-правового забезпечення процедур їх здійснення. Особисті немайнові права є цивільно-правовим втіленням основних прав людини, що робить виправданим формування нормативного механізму здійснення окремого особистого немайнового права, до змісту якого необхідно включити процедури реалізації передбачених у законодавстві моделей поведінки особи у сфері свого приватного життя щодо різноманітних нематеріальних благ; гарантії здійснення цих прав (способи та методи забезпечення їх здійснення); зміст обмежень у процесі здійснення (у тому числі й зміст певних заборон), юридичні факти, які виступають підставами виникнення, зміни або припинення правовідносин, та цивільні права й обов'язки їх учасників. Режим здійснення того чи іншого особистого немайнового права повинен визначати процедуру вирішення ситуації конкуренції між суб'єктивними немайновими правами окремих осіб. Для того, щоб визначити такий механізм, передусім, необхідно чітко окреслити зміст окремого особистого немайнового права, враховуючи конкретно-історичний особливості розвитку суспільства.

Таким чином, найбільш типові моделі реалізації прав повинні знаходити адекватно деталізоване закріплення на рівні законодавчих актів (і не тільки цивільного законодавства). Крім того, не менш важливим елементом окреслення меж здійснення особистих немайнових цивільних справ є визначені законодавством заборони (обмеження). Аналіз цих обмежень доводить, що при зіткненні інтересів окремих осіб можуть виникати проблеми, пов'язані із забезпеченням гарантій їхніх прав.

Особливою гостротою на сучасному етапі реформування правової системи України відзначається питання здійснення таких особистих прав людини, як право на особисту недоторканність, недоторканність кореспонденції, житла, право на особисте життя та його таємницю. Не в останню чергу це пов'язано із широкомасштабними змінами у кримінальному та кримінально-процесуальному законодавстві, у структурі правових норм якого все яскравішою є тенденція певного поєднання засобів публічного та приватноправового регулювання.

Здійснення особистих немайнових прав фізичної особи, пов'язаних з забезпеченням недоторканності приватної сфери її життя, перебуває в органічній єдності з підтриманням принципів організації діяльності правоохоронних органів та визначених у законодавстві меж їхнього втручання у приватну сферу життя окремої

особи. Таке втручання повинно бути достатньо обґрунтованим та допустимим лише в умовах виконання їхніх функцій по боротьбі з правопорушеннями та здійсненням правосуддя.

До сьогодні зберігається тенденція вирішувати проблеми забезпечення прав громадян у процесі провадження процесуальної діяльності відокремлено від процесів реформування приватних правових галузей, що, на нашу думку, є шкідливим та невиправданим. Не може бути двох правових ідеологій у межах однієї правової системи.

Рівень наукових досліджень сфери правового регулювання здійснення детективно-розшукових та приватно-охоронних послуг залишається у вітчизняній юридичній науці недостатньо адекватним потребам суспільної практики. Зазначене є характерним не лише для кримінально-процесуальної галузі, але й для сфери цивільного права. Лише у працях деяких дослідників порушуються гострі питання, присвячені способам провадження та повноваженням приватних охоронних та детективних структур. Серед авторів, які так чи інакше торкаються проблематики розшукової або охоронної діяльності, можна назвати В. І. Бобрика, В. І. Курила, Н. В. Устименко, С. А. Шейфера.

У дисертаційному дослідженні, присвяченому правовому режиму окремих видів таємниць особистого життя людини, Н. В. Устименко запропонувала поняття цивільно-правової охорони особистого життя людини, тобто встановленої державою й законодавчо закріпленої системи заходів та способів, що забезпечують людині в рамках суспільного життя реальну можливість розпоряджатися своїми особистими правами і відгороджувати своє особисте життя від незаконних втручань [1, с. 7–11].

У роботі В. І. Бобрика, присвяченій визначенню теоретичної моделі цивільно-правової охорони особистого життя, основну увагу приділено розумінню недоторканності і таємниці особистого життя, які традиційно в цивілістиці розглядають як засоби правової охорони особистого життя, а також обґрунтовано необхідність виділення з таємниці конфіденційності інформації про особисте життя [2, с. 6].

На жаль, сучасні дослідження практично не торкаються проблем діяльності охоронних підрозділів на підприємствах, значення та форм участі приватних розшукових установ у процесі розслідування кримінальних справ, не визначаються перспективи та обсяги повноважень розшукових та охоронних структур.

Тому спробуємо оцінити стан речей у сфері детективно-розшукових та приватно-охоронних відносин, чинне та перспективне законодавство щодо процесу здійснення комплексу особистих немайнових прав людини, пов'язаних з її недоторканністю, недоторканністю житла та іншого володіння, таємницею кореспонденції, а також запропонувати власні моделі провадження заходів у сфері забезпечення законності у процесі реалізації розшукової та охоронної діяльності.

Аналіз практичних пропозицій на ринку послуг детективного та охоронного характеру дозволяє нам виділити найбільш типові з них. Так, приватні детективи пропонують такий перелік заходів у сфері шлюбно-сімейних відносин: пошук осіб, на які поширюються аліментні зобов'язання; перевірка якості виконання обов'язків гувернантками, домогосподарками, особами, які здійснюють догляд за дітьми; надання допомоги батькам: спостереження за дитиною, встановлення її кола спілкування, аналіз поведінки підлітка з метою запобігання негативним наслідкам (втеча з дому, вчинення правопорушень, алкоголізм та наркоманія); перевірка достовірності наданих особою відомостей щодо власного сімейного стану, встановлення біографічних та інших даних, які характеризують особу; перевірка даних, наданих особами, які звернулися у службу знайомств, у тому числі і через інформаційні ресурси в Інтернеті; встановлення та підтвердження факту подружньої зради з наданням фото-, аудіо-, відеозвітів, виявлення контактів особи, виїзд (за необхідності) за місцем її відпочинку або проведення ним заходів особистого характеру.

Не менш широким є перелік заходів у сфері цивільно-правових відносин та у сфері “внутрішньої корпоративної безпеки”: збір інформації про об’єкт зацікавленості: перевірка паспортних, біографічних даних, збір інформації з різних джерел; зовнішнє спостереження (автомобільне або інше); фото-, відеоспостереження; виявлення фактів контрспостереження; перевірка приміщень або (та) автотранспорту на предмет розташування підслуховуючих пристроїв; розшук осіб, визнаних судом безвісно відсутніми, боржників, шахраїв, осіб, які з інших причин переховуються від зацікавлених суб’єктів; розшук майна (у тому числі і з метою забезпечення виконання зобов’язань або з метою забезпечення позову); перевірка заявленого алібі або консультації з питань побудови алібі; встановлення інформації про абонента; допомога адвокатам (представникам у судочинстві) з метою збору інформації, перевірки даних; перевірка інформації щодо ділових партнерів, їх ділової репутації, виявлення можливого промислового шпигунства, вжиття конкурентами заходів недобросовісної конкуренції; перевірка кандидатів при прийомі на роботу, визначення їхнього стилю життя, перевірка зв’язків у державних структурах та конкуруючих фірмах, перевірка попередніх місць роботи, причин звільнення, дострокового розірвання контрактів; спостереження за співробітниками з метою запобігання або виявлення фактів шахрайства, викрадення майна, зловживання посадовим становищем, фактів ухилення від дій в інтересах роботодавця; збір інформації щодо певних установ через контрагентів (дилерів, постачальників); вивчення та складання аналітичних документів щодо фізичної особи або установ, підприємств, організацій з офіційних джерел (довідники, альманахи, ЗМІ, Інтернет, інші бази даних відкритого доступу); встановлення платоспроможності.

У цілому, приватна детективна діяльність здійснюється для розшуку, а охоронна — для забезпечення захисту життя і здоров’я громадян; охорони майна (у тому числі і при його транспортуванні) власника; проектування, монтажу та обслуговування засобів охоронно-пожежної сигналізації; консультування і підготовка рекомендацій клієнтам з питань правомірного захисту від протиправних посягань; забезпечення порядку в місцях проведення масових заходів.

Виникає питання: а яким чином врегульована діяльність у приватній сфері охорони та розшуку в Україні? Відповідь невтішна — жодним чином. На практиці в Україні зріс попит до охоронних та детективних послуг. Послуги з охорони власності та охорони громадян визначаються як вид господарської діяльності, який за своїм суб’єктним складом і змістом є цивільно-правовими зобов’язальними правовідносинами і здійснюється на підставі законодавчих та інших нормативно-правових актів або державних ліцензій на право надання послуг з охорони власності, крім окремих особливо важливих об’єктів права державної власності, та охорони громадян [3, с. 17].

Сучасною формою здійснення охоронної діяльності, передбаченої національним законодавством, є договір охорони, предметом якого є забезпечення особистої та (або) майнової безпеки особи, яку охороняють, та (або) володільця майна, закріплений у ст. 978 ЦК України. Це єдина норма приватно-правового характеру, в диспозиції якої є згадка про провадження охоронної діяльності.

Щоправда, існують декілька варіантів проектів відповідних законодавчих актів, серед них: проект Закону України “Про приватну детективну діяльність” (автор — народний депутат Ю. Кармазін) № 5237 від 5 квітня 2000 р. [4], проект Закону України “Про приватну детективну діяльність” (автори — народні депутати В. Кафарський, О. Бандурка та В. Мойсик) № 5380 від 7 квітня 2004 р. [5], проект Закону України “Про приватну детективну діяльність” № 2120 від 25 лютого 2008 р. (автор — народний депутат В. Мойсик) [6], і, нарешті, останній — це проект Закону України “Про приватну детективну (розшукову) діяльність” № 6288 від 12 квітня 2010 р., який після його доопрацювання, на жаль, також не було прийнято 22 травня 2012 р. [7].

На жаль, жоден з них на сьогодні не отримав підтримки законотворчого органу, хоча на сьогодні фактично такий вид діяльності здійснюють як окремі фізичні, так і юридичні особи. Крім того, вони стосуються першочергово аспекту провадження детективних, а не комплексно розшуково-охоронних послуг.

Проблема правового регулювання охоронної діяльності охоплює не лише національний, але й міжнародний рівень. На світовій арені охоронна діяльність здійснюється організаціями, що складаються з висококваліфікованих фахівців або військовослужбовців, звільнених у запас. Йдеться про спеціалізовані охоронні компанії, що виконують широкий спектр різних послуг — від створення воєнних доктрин до особистої участі в охороні майнових комплексів, вантажів.

Діяльність названих охоронних компаній багатостороння — аж до участі у доставці і розподілі міжнародної гуманітарної допомоги. Особливим суб'єктом надання військової допомоги виступають і спеціалізовані охоронні компанії. “Сучасні міжнародні охоронні компанії — відтворена форма найманських організацій минулого, — зазначає О. Наден, — але хоча за формою вони схожі на своїх попередників, нинішні охоронні компанії розробили нові способи діяльності, що відповідають потребам і структурам міжнародної системи держав, яка склалась в останнє десятиліття [8]. До числа таких великих охоронних формувань належать: південноафриканська фірма “Executive Outcomes”, “Всесвітня організація безпеки”, агентство “Sandline International”, компанія “Military Professional Resources Inc” [3].

Останні події біля берегів Сомалі вкотре підтверджують актуальність залучення озброєної приватної охорони до перевезення вантажів.

Таким чином, досі вітчизняна правова система лише знаходиться на стадії напрацювання необхідних правових норм. Проте вже сьогодні необхідно законодавчо закріпити певні принципи положення.

По-перше, мова йде нормативне закріплення визначення поняття “приватна охоронна діяльність” (окремим законом або сегментом законодавчого акта, який повинен регулювати детективну діяльність) як передбачену Законом підприємницьку діяльність фізичних та юридичних осіб, що є системою охоронних заходів, спрямованих на забезпечення життя, здоров'я, недоторканності особи, яка охороняється, її майна або інформації, що надається на договірній основі замовникам (фізичним та юридичним особам).

Ми вважаємо, що такий договір може передбачати рівень, форми, види охорони особи або майна і, що особливо важливо, ступінь та джерела загрози, охорону від негативного впливу яких бере на себе охоронець. Відповідно до ступеня загрози охоронець погоджується на певний рівень ризику, загрози або небезпеки для себе.

По-друге, постала необхідність у розробці типових правил проведення службового розслідування та меж повноважень охоронних підрозділів у приватній сфері. Ми пропонуємо використовувати категорію “корпоративне розслідування”, що може включати можливість проведення неофіційного корпоративного контролю (корпоративне прослуховування телефонних переговорів, моніторинг електронної пошти), огляду робочого місця (зовнішній візуальний та за умов дотримання розроблених процедур — проведення службою безпеки обшуку, виїмки та огляду робочого місця працівника, відмикання систем безпеки, розблокування електронних контрольних пристроїв), проведення опитування за участю психолога або з використанням засобів інструментальної діагностики емоційної напруги (тестування за допомогою поліграфа у приватноправовій сфері часто відбувається при укладанні трудового договору за ініціативою власника або уповноваженого ним органу і здійснюється, як правило, з метою “перевірки лояльності”). Крім того, роботодавця часто цікавить питання алкогольної або наркотичної залежності працівника, ставлення до азартних ігор, причина звільнення з попереднього місця роботи. Досить часто пропозиція пройти тестування на поліграфі пов'язана з бажанням захистити велику фірму від проникнення до складу її працівників представників конкуруючого підприємства або осіб, пов'язаних з кримінальними структурами); вилучення та

збереження біометричних зразків для забезпечення функціонування систем контролю доступу (щодо всіх зазначених дій є обов'язковим отримання попередньої згоди від працівника при прийомі на роботу).

По-третє, це законодавче закріплення імперативних принципів діяльності у сфері забезпечення корпоративної безпеки та діяльності відповідних служб. До таких, зокрема, ми відносимо заборону провадити корпоративне розслідування щодо неповнолітніх; обов'язковість інформування правоохоронних органів при виявленні ознак вчиненого правопорушення з боку працівників; заборона використання гіпнозу та медичних препаратів для отримання інформації.

До числа важливих питань, які потребують свого врегулювання, необхідно також віднести такі: регламентація діяльності охоронних структур за кордонами держави, де вони були створені; організація міжнародних охоронних агентств; порядок утворення та функціонування картотек, колекцій та інших баз даних; організації діяльності "підготовчих центрів" та обов'язковість проведення перепідготовки детективів, особливо приватних охоронців (у тому числі і через процедури кваліфікаційних іспитів на зразок іспитів адвокатів або нотаріусів).

Важливим також є питання затримання правопорушників, осіб, які вчинили злочин, з боку приватних детективів та їх співпраця з правоохоронними підрозділами. На нашу думку, повинні бути позитивно вирішені питання щодо можливості залучення працівників приватних охоронних підрозділів до проведення оперативних операцій; питання взаємодії на тактичному та процесуальному рівнях охоронців і оперативних працівників у процесі провадження слідства у кримінальних справах приватного та приватно-публічного обвинувачення. У кінцевому рахунку законодавчо необхідно передбачити декриміналізацію дій працівника юридичної особи приватного права, який спровокував у межах корпоративної перевірки іншого службовця до вчинення корупційного діяння, від кримінальної відповідальності, якщо подібна перевірка була заздалегідь передбачена умовами трудового контракту (договору) в якості засобу забезпечення корпоративної безпеки і про це працівник був повідомлений про розписку.

Список використаних джерел

1. Устименко, Н. В. Таємниці особистого життя людини та їх цивільно-правова охорона [Текст] : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / Н. В. Устименко. — Х., 2001. — 21 с.
2. Бобрик, В. І. Цивільно-правова охорона особистого життя фізичних осіб [Текст] : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 "Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право" / В. І. Бобрик. — Х., 2004. — 21 с.
3. Курило, В. І. Організаційно-правові засади надання охоронних послуг [Текст] : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 "Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право" / В. І. Курило. — Ірпінь, 2002. — 21 с.
4. Про приватну детективну діяльність : проект Закону України від 05.04.2000 р. за № 5237 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_nwebproc2_5_1_J?ses=10004&num_s=2&num=5237&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=.
5. Про приватну детективну діяльність : проект Закону України від 07.04.2004 р. за № 5380 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_nwebproc2_5_1_J?ses=10005&num_s=2&num=5380&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=.
6. Про приватну детективну діяльність : проект Закону України від 25.02.2008 р. за № 2120 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_nwebproc2_5_1_J?ses=10007&num_s=2&num=2120&date1=&date2=&name_zp=&out_type=&id=.

7. Про приватну детективну (розшукову) діяльність : проект Закону України від 12.04.2010 р. за № 6288 [Електронний ресурс] Верховна Рада України. — URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=37435.
8. *Наден, О.* Нові тенденції розвитку феномена найманства [Текст] / О. Наден // Право України. — 2005. — № 5. — С. 119–121.

Надійшла до редакції 19.06.2012

Пунда А. О. Перспективи правового регулювання частної охранный діяльності

Посвящена перспективам правового регулювання частной охранный, детективной и розыскной деятельности. Определены перспективы использования частной охранный и детективной деятельности в сфере трудовых, семейных и гражданских правоотношениях.

Ключевые слова: охранный и детективная деятельность, розыск, корпоративная безопасность.

Punda, O. O. Private Protective Activities (The Perspectives of Legal Regulation)

The article is devoted to the problems of the perspective of the legal regulation of conducting the private protective, search and detective activities. The wide perspectives of introducing the protective and detective activities in the sphere of labor, family and civil relations have been emphasized.

Key words: protective and detective activities, search, corporative security.

